

Gerdan, B. ve Çamur, G. (2024). Kök aile ilişkisinin bugünkü evlilik yaşantısına etkisi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 5 (1), 1-18. [doi:10.61861/spshcd.1504221](https://doi.org/10.61861/spshcd.1504221)

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru: 24/06/2024
Kabul: 29/06/2024

KÖK AİLE İLİŞKİSİNİN BUGÜNKÜ EVLİLİK YAŞANTISINA ETKİSİ

The Effect of Root Family Relationship on Today's Marriage Life

Buket GERDAN¹

Gülsüm ÇAMUR²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, buketgerdan1@gmail.com,
ID 0009-0002-5569-5033

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, gulsum.camur@omu.edu.tr,
ID 0000-0001-5116-2462

ÖZ

Farklı kültür ve ailelerde yetişmiş farklı genetik yapıya sahip iki insanın bir araya gelmesiyle oluşan ailede her iki bireyinde kalıtsal özelliklerini taşıyan, her iki bireyden de eğitim alan, onları gözlemleyen bir çocuk yetişmektedir. Ailenin ortak öğretileriyle ve çevrenin de katkısıyla kendi ailesinin bir yansıması olan çocuk zamanla bu yansımaya kendi deneyimlerini de ekleyerek hayata karşı bakış açısı oluşturmaktadır. Yaşamını birleştirdiği kişi ile karşılıklı bu bakış açılarını geliştirmekte, kök ailelerinden aldıkları öğretileri yaşamlarına aktararak yeni bir aile oluşumu meydana getirmektedirler. Bu süreçlerde aileler zaman zaman işlevselliğini korumuş zaman zamanda bu işlevselliği koruyamamışlardır. Kök aileyi Hovestadt ve arkadaşları " Kişinin fiziksel, psikolojik ve duygusal olarak içinde yaşadığı yetiştiği aile" olarak tanımlamışlardır. Kişinin yetiştiği kök ailesinin tüm yaşamında evliliği üzerinde etkileri bulunduğunu belirten ve bu etkiyi açıklamaya çalışan kuramlar bulunmaktadır. Bununla birlikte kişilerin evlilik sürecinde yaşanan sorunların kök ailelerinde öğrendiklerinin uzantısı olduğu öne sürülmektedir. Kök ailenin evlilik üzerine etkilerinin açıklandığı kuramsal yaklaşımlarda ailede yaşanan olayların, gözlemlerin, anne baba arasındaki iletişimin ve ebeveynlerden edinilen bilgilerin kişilerin evlilikleri üzerinde etkili olabileceği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda kişilerin evlilik süreçlerinde kullandıkları iletişim yöntemlerini kök ailelerinden edindikleri ortaya çıkmıştır. Çekirdek aileyi anlama ve sorunların çözülmesinin yolu kişilerin kök ailelerinin detaylı incelenmesi ve elde edilen bulguların müdahaleye dahil edilmesidir.

Bu çalışmada kök aile konusunda araştırmaları ve aile sistemleri teorisi ile aile danışmanlığı literatürüne katkı sağlamış Murray Bowen'in Bowen Aile Sistemleri Kuramı temel kavramları açıklanmış, amaçlar çerçevesinde hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu on iki kişiye nitel araştırma yöntemi ile uygulanmıştır. Benliğin farklılaşması, üçgen, kardeş konumu, çekirdek ailenin duygusal sistemleri, aile yansıtma süreci, duygusal kopma, toplumsal gerileme, kuşaklar arası geçiş süreçleri gibi aile sisteminin temel kavramları incelenmiştir. Kök aile ilişkisinin bugünkü evlilik yaşamına etkisinin ele alındığı araştırmamızın literatüre ve aileye müdahale süreçlerinde katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, kök aile, aile sistemleri kuramı

ABSTRACT

The family formed by the union of two individuals with different cultural and familial backgrounds, as well as different genetic makeup, gives rise to a child who inherits genetic traits from both parents, receives education from both, and is observed by them. They create a new family by developing these mutual perspectives with the person they share their lives with and transferring the teachings they received from their root families into their lives. During these processes, families have at times maintained their functionality, while at other times, they have failed to do so. Hovestadt et al. defined the root family as "the family in which the person lives physically, psychologically and emotionally, and grows up". There are theories that state that the family of origin a person grows up in has an impact on his/her marriage throughout his/her life and try to explain this effect. However, it is suggested that the problems people experience during their marriage are extensions of what they learned in their family of origin. In theoretical approaches where the effects of the root family on marriage are explained, it is seen that events in the family, observations, communication between parents and information obtained from parents can have an impact on people's marriages. Studies have revealed that people acquire the communication methods they use during marriage from their family of origin. The way to understand the nuclear family and solve the problems is to examine people's root families in detail and include the findings in the intervention.

In this study, the fundamental concepts of Murray Bowen's Bowen Family Systems Theory, which contributed to research on the nuclear family and family counseling literature with family systems theory, were explained. A semi-structured interview form prepared in light of the literature was applied to twelve individuals using qualitative research methods. Basic concepts of the family system such as differentiation of self, triangle, sibling position, emotional systems of the nuclear family, family reflection process, emotional rupture, social regression, intergenerational transition processes were examined. In the literature review, it is thought that the research on the effects of the family of origin relationship on today's married life will contribute to the literature and family intervention and support processes.

Keywords: Family, the root family, family systems theory

GİRİŞ

Tüm toplumlarda var olagelen evrensel bir yapı olan aile özellikleri, görünümü, işlevi ihtiyacı ve yapısı içinde bulunduğu topluma göre farklılıklar gösterse de bireyleri bir arada tutma, koruma, düzen sağlama gibi temel amaca sahip bir sosyal kurumdur. Aile ortak fiziksel ortam ve duygusal yaşamı paylaşan kişilerin birlikteliğinden çok daha derin bir anlam barındırmaktadır. Aile kavramı tarihsel süreç içerisinde dönüşüm geçirmesine karşın çocuk doğurma, büyütme ve sosyalleştirme gibi rolleri günümüzde de sürdürmektedir. Çocukları yaşama hazırlama, eş veya ebeveyn olmaya hazırlamakla birlikte birbirlerini dinledikleri, destekledikleri, güvendikleri terapötik bir alandır (Özabacı ve Erkan, 2023). Geçmişten günümüze toplumların değişmesi dönüşmesi ile birlikte pek çok kavram gibi aile kavramı da değişmiştir. Toplumsal olaylardan, teknolojik gelişmelerden, savaşlardan, afetlerden, ekonomik bunalımlardan etkilenen aile kurumunun tanımı da zaman içerisinde değişmiş, sorun alanı da gün geçtikçe değişmeye devam etmiştir. Değişen aile kavramı ve beraberinde getirdiği sorunlar aile danışmanlığı kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Aile danışmanlığı tek bir bireye değil aile sisteminin bütün parçalarına müdahale eden, bireylerin ve ailelerin birbirleri ile ilişkilerini inceleyen ve değerlendiren aynı zamanda ailelerin mevcut sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olan bir danışmanlık hizmetidir (Yıldırım, 2020). Özellikle 2. Dünya

Savaşından sonra aile danışmanlığı kavramı hızlı bir gelişme sağlamıştır. Ailelere yönelik danışmanlık işlevleri ailedeki bireylerin, eşlerin, çocukların içinde bulunduğu yaş dönemine ve ailenin geçirdiği yaşam döngüsü krizlerine göre değişmektedir. Aile danışmanlığında kullanılan yaklaşımlar; birey merkezli, psikanalitik, bilişsel davranışçı yaklaşımlardan çözüm odaklı, yaşantısal aile terapileri, varoluşçu, yapısal aile danışmanlığı, sistemik aile danışmanlığı, öyküsel danışmanlık uygulamaları gibi geniş bir kuramsal çerçevede varlığını sürdürmektedir (Baran, 2020). Bu araştırmada aile danışmanlığında kullanılan Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımı'nın temel bileşenlerinin sosyal hizmet bakış açısı ile aile danışmanlığı sürecindeki yeri ve önemi ele alınmaktadır.

Bowen Aile Terapisi

Bowen Aile Terapisinde ve kök ailenin evlilik üzerine etkilerinin açıklandığı kuramsal yaklaşımlarda ailede yaşanan olayların, gözlemlerin, anne baba arasındaki iletişimin ve ebeveynlerden edinilen bilgilerin kişilerin evlilikleri üzerinde etkili olabileceği görülmektedir. Yine bu yaklaşıma göre kişiler evlilik süreçlerinde kullandıkları iletişim yöntemlerini ailelerinden edinmektedir. Aileye müdahalede bu süreçlerin nasıl şekillendiği anlaşılırsa yani kök aile ilişkileri detaylı incelenirse bugünkü evlilik yaşantısına müdahale edilecek hususlar da kavranmış olacaktır. Bowen aile terapisinde amaç; kaygıyı azaltıp, bireysel ayrışma ve farklılaşmayı çoğaltmaktır. Bowen aile terapisinde aile sistemini değiştirmek için ailenin kapalı iletişim örüntülerinin, keskin köşelerinin yeniden açılmasını sağlar. Bu yaklaşımda amaç bir kişinin problemlerinin çözülmesi ya da ilişkilerinin değiştirilmesi değil sistemin doğasının olduğu gibi kabul edilmesidir. Farklılaşma konusunda yoğunlaşan terapistlerin en sık kullandıkları teknikler genogram oluşturma, tekrar eve dönme, üçgeni bozma, birebir ilişki, benliğin farklılaşması, ben dili kullanımı, kişiden kişiye ilişki, danışanla konuşma, süreç soruları sorma ve üçgenin dışına atma yer alır (Bersun ve Hızlı Sayar, 2019). Bowen aile terapisinde temel odak değişimin gerçekleştiği yer bireyler ya da çiftlerdir. Tüm aile bireyleri sürece dahil edilmek zorunda değildir, bireylere yönelilir. Aile bireyleri kaç kişi olursa olsun bir kişinin değişmesinin ailenin tamamını daha iyiye yönlendireceği savunulur.

Sosyal hizmet uygulamalarında sosyal hizmet uzmanları; bireyi ve aileyi güçlendirerek, toplumun güçlü bir yapısının oluşmasını, insanların sorunlarına çözüm getirmeyi anlamayı, ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler (Turan, 2012). Aile içi sorunların çözümünde aile danışmanlığı başvurulan önemli bir araçtır. Sosyal hizmet uzmanları bu süreçte ailenin temel yapısını, ilişki örüntüsünü, sorunun ne olduğu ve çözümdeki güçlüklerin belirlenmesini, aile içindeki kalıplaşmış yargıları keşfetmek ve sorunların çözümü için aile bireylerinin çaba sarf etmelerini teşvik etmesi için Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımını uygulamalarında kullanmalıdırlar. Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımını uygulamalarında kullanan sosyal hizmet uzmanı ailenin fonksiyonlarını, ailedeki sorunları ve bu sorunların nasıl ve ne zaman ortaya çıktığını, söz konusu sorunların ortadan kaldırılması için neler yapılması gerektiğini belirler. Buradan hareketle sosyal hizmet uzmanları, aileyi kapsamlı bir şekilde değerlendiren Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımı ile müracaatçularına büyük katkılar sunacaktır.

Ulusal ve uluslararası literatürde kök aile ilişkisinin bugünkü evlilik yaşamına etkisi konusunda doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak son dönemlerde aile danışmanlığı ve sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalar uygulama süreçlerine kişilerin iletişim örüntülerinde, yaşamlarının karar dönemlerinde kök aile ilişkilerinin etkili olduğu yapılan değerlendirmeyi ve müdahaleyi olumlu anlamda etkilediğini ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple kök ailenin incelendiği çalışmalar artmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalarda kişilerin yetiştiği aile biçimlerinin evlilik tercihlerini evlenme biçimlerini etkilediğini ortaya çıkarmaktadır (Doğancı ve Tuncay, 2022). Evlilik biçimlerini etkilemekle birlikte kişilerin boşanma ile sonuçlanan evlilik deneyimlerinde de kök aile ilişkilerinin etkileşimlerinin etkisinin olduğuna dair çalışmalar da mevcuttur (Kılıçarslan ve Şahan, 2021).

Bowen aile sistemleri yaklaşımında esas amaç müracaatçılara iç görüşü kazandırmaktır. Bunun için kişilerden kök ailelerini ziyaret etmeleri, aile içindeki iletişim kalıplarını gözlemlemeleri istenir. Müracaatçı kendi aile sisteminin nasıl işlediğini sosyal hizmet uzmanıyla birlikte keşfeder. Bu süreçten sonra müracaatçıdan hem kendi kurduğu ailesi hem de kök ailesi ile etkileşimini iletişim yöntemlerini değiştirmesi beklenir (Yıldırım, 2020). Buradaki temel amaç müracaatçının ailesiyle kendisiyle yeni bir ilişki oluşturabilmesi ve böylelikle müracaatçının beklentilerini, stresini, sorunlarını ve onaylanma ihtiyacını azaltmaktır. Bu bağlamda araştırmamızın temel amacı kişilerin kök aile ilişkilerinin bugünkü evlilik yaşantısına etkisinin Bowen aile sistemleri kuramı açısından ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Katılımcıların kök aileleriyle iletişimi/ilişkileri (anne baba arasındaki iletişim, aile ortamı) nasıldır ve bu unsur bugünkü evlilik uyumunu nasıl etkilemektedir?
- Katılımcıların kök ailede ebeveynleriyle iletişimleri/ilişkileri nasıldır ve bu unsur kendi çocukları ile iletişimlerini nasıl etkilemektedir?
- Eş seçim sürecinde kök ailenin etkisi ne olmuştur?

YÖNTEM

Araştırma, görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılarak, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulması ile ortaya çıkan nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada deneyimlerin ve olguların nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği, insanların bu tecrübelerden nasıl etkilendiğinin derinlemesine değerlendirilebilmesi amacıyla fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Çalışma Grubu ve Verilerin Toplanması

Nitel araştırmacılar için örneklem seçiminde önemli olan nokta “incelenecek insanların seçilme biçimlerini belirleyen temsil güçlerinden çok araştırma konusuyla ilgilidir” (Neuman, 2010:320). Fenomenolojik araştırmada araştırma konusu kişisel tecrübeler olduğundan bu tecrübeleri yaşamış ve yaşamakta olan kişiler araştırmamızın çalışma grubunu (öznelerini) oluşturmaktadır. Araştırma ör-

nekleminin hacminin büyük olması ve görüşme yapılan kişi sayısının fazla olması daha fazla bilgi elde etmeyi sağlamamaktadır(Sanders, 1982). Bu nedenle araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve çalışma grubu 12 katılımcı ile sınırlandırılmıştır. Farklı sosyoekonomik ve demografik özellikler sergileyen bireylerin katılımına dikkat edilerek araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış Görüşme Formu katılımcılara tek bir araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Verilerin güvenilirliğini sağlamak için araştırmanın verileri tek bir araştırmacı tarafından toplanmıştır. Verileri aynı araştırmacının toplaması verilerin güvenilirliği açısından önemlidir. Tekindal ve Arsu (2020)'ya göre; nitel araştırmalarda verilerin geçerlik ve güvenilirliğine yönelik kullanılan yöntemlerden; veri kaynaklarından doğrudan alıntılar yapma ve verileri ayrıntılı betimleme yöntemleri bu araştırmada kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın yapılan diğer çalışmalarla benzer sonuçlar elde etmesi dış geçerliliğin sağlanması açısından önemlidir.

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmış olup katılımcıların isim bilgileri yer almamış, kodlama yöntemi ile görüşmeler isimlendirilmiştir. Kök Aile İlişkinin Bugünkü Evlilik Yaşantısına Etkisi konulu bu çalışmada görüşmeler 10.11.2023-10.12.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmada veri toplama sürecinin önemli unsurlarından biri olan doygunluğa ulaşma unsuru göz önünde bulundurularak veriler tekrar etmeye başladığında 12. katılımcının ardından sonlandırılmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılara ait sosyo-demografik bilgiler Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Çalışma/Meslek	Aylık Ort. Gelir	Ekonomik Durum Değ.
K1	32	Kadın	Lisans	E./Memur	22000	Orta
K2	42	Kadın	Lisans	E./Öğretmen	28000	İyi
K3	40	Kadın	Lise	E./TemizlikG.	20000	İyi
K4	42	Kadın	Lise	E./Sekreter	23000	Orta
K5	25	Kadın	Lise	Çalışmıyor	-	İyi
K6	43	Kadın	Ortaokul	E/Temizlik G.	20000	İyi
K7	32	Erkek	Lisansüstü	E./Akademisyen	34000	Orta
K8	60	Erkek	Önlisans	E./Teknisyen	30000	Orta
K9	44	Erkek	Lise	E./Sekreter	22500	Orta
K10	54	Erkek	Lise	H./Emekli	7500	Orta
K11	45	Erkek	Ortaokul	E/Apt. Görevlisi	11000	Orta
K12	36	Erkek	Lisansüstü	Öğretmen	30000	Orta

Araştırmanın evrenini Samsun ilinde ikamet eden on iki kişi oluşturmaktadır. Katılımcılar 25-60 yaş aralığında olup yaş ortalamaları 41,25'tir. Katılımcıların sadece % 16,6'sı gelir getirici bir işte çalışmaktadır. Katılımcıların % 75'i ekonomik durumlarını orta düzey % 25'i ise iyi olarak değerlendirmişlerdir.

Tamamı evli bireylerden oluşan katılımcıların evlilik süreleri 3-38 yıl arasında değişmekte olup ortalama evlilik süresi 17,8'dir. % 83,4'ünün ilk evliliği, % 16,6'sının ikinci evliliği olup ikinci evliliği olan ka-

tılımcılarla yapılan görüşmelerde ilk evliliklerine ilişkin değerlendirmeleri alınmamıştır. Katılımcıların evlenme yaşları 15-28 arasında değişmekte olup ortalama evlilik yaşı 22,5'tir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalar araştırılan öznelerin bakış açılarını ve anlam dünyalarını araştırılan kişinin gözünden ortaya koymayı amaçladığından görüşme tekniğinin belirleyici özelliği görüşmecilerin bakış açılarının, duygu ve düşüncelerinin ortaya çıkarılması üzerine odaklanmasıdır. Nitel araştırmalarda görüşmeler, nicel araştırmalarda olduğu gibi daha yüzeysel değil derinlemesine şekilde gerçekleştirilmektedir (Kuş, 2012). Görüşmeler araştırmaya dahil olan katılımcıların izni alınarak ses kaydına alınmıştır. Ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmış Word Doküman haline getirilmiştir. Temaları bulmak amacıyla verilerin anlamındaki örüntüleri aramayı içeren verileri anlamlandırmanın merkezde yer aldığı aktif düşünsellik sürecini ifade eden tematik analiz bu çalışmada kullanılmıştır. Kategorilere ayrılarak benzer kategoriler tanımlanıp tema başlıkları oluşturulmuştur. Katılımcıların kendilerini güvende hissetmeleri ve görüşme sürecinde gerçekçi bir tutumla soruları yanıtlamaları açısından görüşme öncesi Gönüllü Katılım Formunda gizlilik ve ilgili yer alan tüm hususlar kendilerine açıklanmış ve araştırmanın verileri toplanmıştır. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulması için her bir katılımcı için görüşme kodu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan her bir katılımcı için 'K' harfi ile temsil edilmiş olup temalara uygun cevapları bulgular kısmında alıntılanmıştır. Verilerin analizinde MAXQ-DA 2024 programı kullanılmıştır. Her katılımcının doküman haline getirilen görüşme metni programa yüklenmiş ve veriler bir bütün halinde okunmuştur. Okumaların ardından anlamlı örüntüleri tanımlayan kodlar belirlenmiş, bu kodları kategorilerin altında birleştirdikten sonra benzer kategoriler tanımlanarak tema başlıkları oluşturulmuştur.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları 'Kök Aileye ve Aile İçi İlişkilere Dair Değerlendirme' ve 'Eş Seçiminde Kök Ailenin Etkisi' olarak adlandırılan iki alt tema ve alt kategorilerde gruplandırılmıştır. Her tema altında yer alan veriler içeriklerine göre gruplandırılmış katılımcıların örnek teşkil eden ifadelerinin birebir aktarılması yoluyla elde edilen bulgular açıklanmıştır.

1-Kök Aileye ve Aile İçi İlişkilere Dair Değerlendirme

-Aile Biçimleri; Katılımcılar kök aile tiplerini 'geniş aile', 'iletişimi kopuk/baskıcı aile', 'sevgi dolu aile' olarak tanımlamışlardır. Örneğin;

"Mutlu huzurlu bir ailede doğdum..." (K1, K2, K5, K6, K7, K9)

"Her istediğimizi elde edemediğimiz, ucu ucuna yaşanan bir hayattı. O şekilde de devam etti. Babamın sorumsuzlukları ve kötü alışkanlıkları vardı o da huzursuzluk yaratıyordu. Alkol bağımlıydı. Aile bireyleri buna rağmen fiziksel olarak hep biraradaydık ve bir seviyeye de geldik." (K10) iletişimlerinin kopuk olduğunu iletmıştır.

"Kalabalık bir aile. Curcuna çok kalabalık. Benim şöyle köyde doğmuşum Kavak'ın bir köyünde. Aynı evde 20 nüfus falanmış. Ev işleri mesela annem bana çok bakmamış. Tarlaya falan götürürmüş. Süt ekşirmiş ama yine de içirmiş böyle büyüttüm derdi. Babaanne dede, dedemin kardeşi 7 çocuğu, kızları, dedemin gelini biz herkes aynı evde herkese de odalar var ama. Geleneksel bir aile. 20 nüfusa bir kişi bakıyor. Dedem inşaatta çalışıyor. Bi elma alınırdı herkese birer tane dağıtırlardı..." (K4) ifadesini kullanarak geniş bir ailede dünyaya geldiğini tanımlamıştır.

-Kök ailede ve kendi kurduğu ailede ilişki yapısı

Anne ile ilişkiler:

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12) kök ailelerinde anneleri ile iletişimlerinin olumlu olduğunu belirtmiştir. Örneğin:

"Çok güzeldi. Annemiz üzerimizden elini hiç çekmedi. Her derdimizi de bilirdi. Bir sıkıntımız olduğu zaman söylemesek de o bilirdi. Genelde söylemezdik ama o mutlaka duyardı, tahmin ederdi. Annem eski topraktı. Seninle konuşmazdı ama senin problemlili olduğun kişiyi bulur onunla konuşurdu, çözerdi." (K9)

Görüşmeye katılan iki katılımcı kök ailelerinde anneleri ile olumsuz/sorunlu iletişim içinde olduklarını belirtmiştir. Bunu da şu şekilde ifade etmişlerdir:

'Ablalarım ve babam ile ilişkim güzeldi ama annem aşırı baskıcı ve otoriter olmasından kaynaklı çok yakın ilişkimiz yoktu. Ama hani annemin de annelikten anladığı beslemek doyurmak giydirmek olarak algıladığı bir annelik sistemi vardı bundan kaynaklı annemle sorunlarımız oluyordu. Şu anda da yine aynı şekilde sıkıntılı.' (K2)

'Annemle ilişkim geçmişte çok da iyi değildi, anlaşamazdık hiç. Her zaman beni sinirlendirecek bir şey bulurdu bende kendimi çok tutamazdım zor bir kadındı. Yaşantısı zordu ama bize de o zorluğu her anlamda yansıtırdı...' (K11)

Baba ile ilişkiler:

Katılımcıların büyük bir kısmı(K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10) kök ailelerinde babaları ile iletişimlerinin olumlu olduğunu belirtmiştir. Örneğin:

'Babam çok iyi bir insandı, babamıza çok saygı korkudan çok sevgiden dolayı bir saygı duyardık o da anlayışlıydı halimizden anlardı... Babamla ilişkimiz çok iyiydi sorunlarımızı çok rahat açabiliyorduk.' (K2)

'İyiydi' (K6)

Geriye kalan dört katılımcı ise (K1, K8, K11, K12) ise kök ailelerinde babaları ile iletişimlerinin olumsuz olduğunu ifade etmiştir. Örneğin:

"Çocukluk döneminde iyi değildi babamla ilişkim. Benim babamın da babası ile ilişkisi iyi değildi biraz da gelenekselci bir kafası vardı babamın. İııı şöyle diyebilirim kız çocuğu evde oturur böyle arkadaş ortamı olmaz kız çocuğu ev işlerine yardım eder bu tarz bir kafadaydı. Her şeye karışırdı giyimime. İşte her şeye karışmak isterdi bende o yüzden onunla ilişki kurmak istemezdim açıkçası. Çok da güzel bir an hatırlamıyorum babamla ilgili..." (K1)

"Babamla çocukluk yıllarımda çok bir iletişimim yoktu hocam. Çok geç saatlerde eve gelirdi, çoğu zaman yüzünü bile görmezdik biz annemle geç saatlerde kavgalarına tanık olurdum. Gençliğim ve sonrasında daha iyiydi. Babam inşaat ustasıydı bir dönem yanında çalıştım işi öğrenmek için o dönemden şimdiye daha iyiyiz ama sınırlı bi iletişimimiz var." (K11)

Şu an ki evliliğinde aile içi iletişimin yapısı:

Araştırmaya katılan bir katılımcı hariç diğer katılımcıların tamamı evlilik yoluyla kurmuş oldukları mevcut ailelerindeki aile içi iletişimi olumlu biçimde tanımlamışlardır.

Dört (K1, K2, K8 ve K12) katılımcı kök ailelerinden aldıkları davranış örüntülerini olumlu açılardan değiştirdiklerini ve ailelerinden bu anlamda farklılaştıklarını ifade etmiştir. Bowen'e göre benliğin farklılaşması, kişinin kök ailesinden kendisini düşünce ve duygu düzeylerinde ayırabilmesi, her ikisi arasında aynı zamanda denge kurabilmesidir (Bowen, 1978). Ayrılmış bireyler ailelerinden farklı düşünebilmekte duygu ve düşüncelerini ayırt edebilmekte kararlarında ailelerinden bağımsız olabilmektedirler (Yıldırım, 2020). Bowen'in psikoterapisi bireye aile içindeki iletişim şiddetlendiğinde sorunların odağı yani günah keçisi olmamayı öğretir. Stresin yoğun olduğu zamanlarda sakin kalabilme-yi başaran bireyler aynı döngüye tekrar girmezler. Kök ailelerindeki iletişim örüntülerinden ayrılan katılımcıların görüşlerinden bazı örnekler:

"Çocuğuma karşı da gösteriyorum sevgimi. Gösterdiğimi düşünüyorum." (K1)

"Gösteririm. Fiziksel olarak da sözel olarak da gösteririm. Birlikte oyun oynarız, dışarda bisiklet süreriz güzel zaman geçiririz." (K12)

Ayrılmış bireyler ailelerinden farklı düşünebilmekte duygu ve düşüncelerini ayırt edebilmekte karar alırken ailelerinden bağımsız hareket edebilmektedir. Bowen benlik ayrışmasını birliktelik ve bireysellik kavramları arasında sağlıklı bir denge kurma kişinin kendini kök ailesinden ve bağlı olduğu sosyal sistemlerdeki bireylerden bağımsızlaştırarak benlik sınırı koruyabilmesi olarak tanımlamıştır. Benlik ayrışmasını sağlayan kişiler herhangi bir olumsuz durumla veya kriz durumu ile karşılaştıklarında ailelerinde öğrendikleri iletişim kalıpları ile tepki vermek yerine yaşanan bu durum karşısında kendisinde çağrıştıran duyguları objektif değerlendirir. Benlik ayrışmasını sağlayabilmiş bireyler iletişim süreçlerinde ve yakın ilişkilerinde kendine özgü iletişim yöntemleri kullanması, kendi değerlerinin bulunması, duygu ve düşüncelerini ayırt edebilmeleri, belirsizlikle başa çıkma, ilişkilerinde karşılaştıkları problemlerde sakin kalma konusunda yetenekli olurlar (Öselemiş, 2022). Benlik ayrışmasını başarmış kişiler ilişkilerinde kendilerini rahatlıkla ifade edebilir ve kök ailesindeki pozisyonundan ayrılarak yakın ilişkideki pozisyonuna uyum sağlayabilmektedir.

"Çocuklarıma da eskiden gösteremezdim. En güzel dönemlerini bebeklik çocukluk dönemlerini ailemin yanında çocuk sevmeye utandığım için kaçırdım. Eşim hamileyken ki imaları, çocuğunu seven anne babaları kınamaları beni etkiledi. Bu yüzden bende geçmişte çocuklarıma sevgimi gösteremedim. Şuan göstermeye çalışsam da artık büyüdüler zor alışmadılar bir kere." (K11)

Yukarıdaki ifadede de görüldüğü gibi katılımcılardan birisi benlik ayrışmasını tam anlamıyla sağlayamadığı ve kök ailedeki iletişim kalıplarını kendi kurduğu ailede de devam ettirdiğini ortaya çıkarmaktadır.

Ebeveynlerinin birbirleri ile iletişimi:

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların yarısından fazlası (yedi katılımcı) kök ailelerinde anne babalarının birbirlerine karşı 'duygularını/sevgilerini büyük oranda gösterdiklerini', iki katılımcı anne ve babası arasındaki ilişkiyi 'mecburiyetten' birlikte olma ve üç katılımcı anne ve baba arasındaki ilişkiyi birbirlerine 'sevgilerini göstermedikleri' şeklinde tanımlamaktadır.

Olumlu iletişime örnek:

"Gösterirdi hala da öyleler. Birbirlerini severek evlenmişler zaten hala da aynılar. Birbirlerinin üzerine çok düşerler." (K4)

"Her daim. Hala şu gün olmuş babam anneme annem babama sevgisini gösterir. Yani babamın annem için sevgisini gösterme şekli şöyledir. Mesela annemin sevdiği bir meyveyi alması benim için aldım demesi çok büyük bir sevgi göstergesi veya annem babama benim için bu yemeği yaptım sen seversin diye yaptım demesi bence sevgi göstergesi. Eski büyüklerimizi bilirsiniz. Seni seviyorum diyemezler, böyle şeylerle sevgilerini gösterirler. Ben kendi annem babamda hep onu gördüm. Yani dediğim gibi hep bir sevgi vardı hiç seslerini yükselttiğini yani bağırış çağırışlar ben hiç hatırlamıyorum öyleydi yani." (K7)

Mecburi iletişime örnek:

"Eeee çok da göstermiyorlardı. Bence birbirlerini sevmiyorlar. Ama şu an daha farklılar yaş aldıkça birbirlerine muhtaç olduklarını anladılar bence. O bensiz yapamaz kafasındalar açıkçası. Karı koca değil de hayat arkadaşı algısı oluştu bence onlarda şuanda böyle daha arkadaş gibi takılıyorlar." (K1)

Olumsuz iletişime örnek:

"Babam emekli olmadan önce amcamın öldüğü çöküş dönemimizle emeklilik arasında birbirlerine saygı duymazlardı sevgi de göstermezlerdi. Hiç iyi değildi iletişimleri. Yaş olarak belirtirsem 30-50 yaş arası. Çünkü bu dönemde babam dışarıda çok zaman geçirir evdeki sorumluluklarını yerine getirmezdi. Emekli olduktan sonra işten ve dışardaki yaşamından kendini eve çekince biraz daha düzeldi." (K10)

Şuanki evlilik yaşamlarında eş ilişkisi:

Katılımcıların eşlerine karşı duygularını gösterme biçimleri 'davranış ile gösterenler', 'hem sözel hem davranışsal gösterenler', 'sevgisini gösteremeyenler' şeklinde temalarla ortaya konmuştur.

Katılımcıların çoğunluğu (K1, K3, K4, K5, K6, K9, K10, K11, K12) eşlerine karşı sevgilerini hem sözel hem de davranışsal olarak gösterebildiklerini belirtmişlerdir. Burada katılımcıların büyük bir kısmının ebeveynlerinin birbirlerine karşı sevgilerini gösterdiklerini ifade edenler olduğu dikkat çekmektedir. Kök ailede edinilen sevgi dilinin devam ettiği hatta kök ailede bunu öğrendiklerini söylemek müm-

kündür. Sevgilerini hem sözel hem davranış olarak gösterdiklerini belirten katılımcıların paylaşımlarından örnekler:

"Gösteririm. Beklemediği zaman bi çiçek alır götürürüm bazen hadi kalk gezmeye gidiyoruz derim. Aklımdan geçmeyecek şeyleri düşünür planlarım. Sözel olarak da söylerim. Annemle babam bizim yanımızda söylemezlerdi sevdiklerini bende çocuklarımın yanında söylemem sevgi sözcüklerini çocukların yanında da bi başkasının yanında da söylemem." (K9)

"Gösteriyorum. Sözel olarak söylüyorum, özel günleri mutlaka hatırlarım hediye alırım çiçek alırım, sevdiği şeyler yapar sevdiğimi gösteririm." (K12)

İki katılımcı (K2, K7) eşlerine karşı sevgilerini yalnızca davranışları ile gösterebildiklerini ifade etmişlerdir:

"Şöyle davranışlarımla gösteriyorum sevgi sözcüklerini çok kullanan bir insan değilim" (K2)

Katılımcılardan K8 ise; *"Ya ben gösteririm ama şuan şu var baba otoriter demiştim ya ondan bana geçen bi gen var onu bende aşamıyorum. Biraz böyle şey soğuk demeyim de otoriter durmaya çalışıyorum. Babadan geçen o gen. Ben babamın bana yaptıklarını ben yapmamaya çalışıyorum. Oğluma ve karıma yapmamaya çalışıyorum ama işte bazı şeyler yapı olarak yerleşmiş."*

ifadeleri ile kök aileden duygusal olarak farklılaşamayı/ayrışamamayı vurgulamaktadır. Aile üyelerindeki davranış kalıpları geçmiş kuşaklardan getirildiği ve gelecek kuşaklara aktarılacağından dolayı çözüm yolu eşlerin ailelerinden getirdikleri bu davranış kalıplarını değiştirmeleridir. Evliliklerde bireylerin farklılaşma düzeyi yüksekse problem ihtimali düşük, farklılaşma düzeyi düşükse problem ihtimali yüksektir. Bowen bireyler kendilerinden önceki kuşaklardan kendilerine aktarılan, yaşamlarını olumsuz etkileyen örüntülerini inceleyip ayrışma/farklılaşma gerçekleştiremezlerse kendi kurdukları ailelerde de benzer ilişki ağlarının, olayların, sorun çözme biçimlerinin görüldüğünü savunmuştur (Bilgin, 2022). Ayrıca katılımcıların kök aile ve kendi kurdukları aile değerlendirmelerinde kendi kurdukları ailede ekonomik sorunları yoğun yaşadıkları ve bu konu hakkında sorumluluk üstlenerek çözüm aradıkları görüşündedirler.

2- Eş Seçiminde Kök Ailenin Etkisi

Araştırmaya katılan katılımcıların eş seçim kararlarında, eşleri ile benzer kültürde olmalarının, yani kök aile yapıları ile eşlerinin benzer özelliklere sahip olmasının, önemli bir unsur olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların yarısının (K2, K5, K7, K10, K11, K12) eş seçiminde eşiyile benzer kültür ve aile yapısında olmalarının evliliğe karar vermede büyük oranda etkili olduğu, kök ailelerine benzeyen aileler kurdukları saptanmıştır.

Araştırmaya katılanların eş seçiminde ve evliliğe karar vermelerinde benzer kültür, yaşantı ve düşünce yapıları etkilidir. Çalışmaya katılanların % 50'si eş seçiminde benzer kültür ve aile yapısının etkili olduğunu % 16,6'sında doğrudan ebeveynleri tarafından eşlerinin seçildiğini, katılımcıların toplam-

da % 66,6'sı kök aileleri ile benzer inanç ve değerlere sahip eş seçtikleri belirlenmiştir. İnsanlar ailelerinin mutluluğu, çocuk yetiştirme, bağlılık, benzer inanış vs. gibi konular nedeni ile kültürlerine uygun eş seçme eğilimindedirler. Pek çok toplumda ön yargılar, gelenekler, dil, din, ırk, siyasi eğilim ve ailelerinin talepleri kişilerin düşünceleriyle çelişmekte çoğu zaman aile içinde söz sahibi olamamalarının da alışkanlık haline gelmesi eş seçimindeki özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Aktaş, 1994). Eş seçiminde benzer sosyal çevre kök aile ve benzer kültürün etkisinin olduğunu belirten katılımcıların paylaşımlarından örnekler şu şekildedir:

"Oldu. Kendi memleketlimizdi. Benzer kültürlerimiz vardı, aile yapılarımız birbirine benzer ve uygundu bu da seçimimde etkili oldu." (K10)

"Oldu. Eşimle beni kuzenim tanıştırdı. Birbirimizi tanıyamıyorduk ancak aynı memleketliydik aynı köylüydük. Kültürümüzün aile yapılarımızın aynı olması anlaşmamızı kolaylaştırdı aslında. Benzer zevklerimiz var iyi anlaşıyoruz bunların etkisi tabiki var." (K12)

İki katılımcının (K6,K8) eş seçimi kök aileleri tarafından gerçekleştirilmiş olup evlilik kararlarında kendilerine söz verilmediği saptanmıştır. Eş seçimindeki kriterler toplumdan topluma değişiklik gösterebileceği gibi eşi kimin ya da kimlerin seçeceği de değişebilmektedir. Kimi ailelerde anne baba ya da sosyal çevre çocukları için eş seçimini kendileri yapmaktadır. Eş seçimi aileleri tarafından yapılan katılımcıların paylaşımlarından kimi örnekler:

"Çevremın etkisi oldu yani. Çevrem ben evlenmek çocuk yaşta evlenmek istemiyordum ama çevremden çok baskı gördüm bu konuda. Evlen evleneceksin diye. Öyle." (K6)

"Benim istediğimi almadılar kendi istediklerini aldılar. İçimde hala yaradır, sevdiğim kızın mektuplarını hala saklarım. Ben o kızı sevdiğimi söyledim babam istemedi. Ben askerdeyken de kızı başkası ile evlendirmişler. Olmaz dediler dedim ya babaya çok fazla itirazımı olmuyordu bizim. Onların istediği kişiyle görüştük, tanıştık. Sevdiğim kızda aynı ilçedeki mahallenin birinin çocuğu şimdiki eşim de başka bi mahallenin çocuğu. O da mutaassıp bir ailenin kızıydı bu da mutaassıp bir ailenin kızı aralarında kültürel olarak fark yok." (K8)

Dört katılımcı (K1, K3, K4, K9) eş seçiminde ailelerinin, sosyal çevrelerinin ve kültürel herhangi bir etkinin olmadığını kendi istek ve düşünceleri ile sevdikleri kişiler ile evlendiklerini belirtmiştir. Eş seçiminde sosyal çevre, kök aile ve benzer kültürün etkisinin olmadığını belirten katılımcıların paylaşımlarından bazı örnekler:

"Eş seçimimde olmadı. Kendi isteğimle seçtim severek isteyerek." (K1)

"Olmadı. Çünkü ben Samsunluyum eşim Osmaniyeli biz Osmaniye'de tanıştık. Orada evlendim, farklı kültürlerdeyiz. Ailem hatta şaşırı ben evlenmek istiyorum deyince. Eşim iyidir, çok iyidir onun insanlığının etkisi oldu. Ben onun patronuydum orada, 6 ay kadar çalıştı, davranışları, hareketleri, insanlara yaklaşımı hoşuma gitti o da beni beğenmiş konuştuk anlaştık." (K9)

Değişiklik İstenen Konular:

Katılımcılar mevcut duygu ve düşünceleri ile yaşamlarında değiştirmek isteyecekleri konuları 'eş seçimi' 'iş seçimi' ve 'eğitim yaşamı' olarak üç ana ekseninde belirtmişlerdir. Katılımcıların % 33,3'ü mevcut

eğitim durumlarından memnun olmadıklarını ve yaşamlarında eğitim süreçlerini değiştirmek istediklerini 'okumak istediğini' vurgulamışlardır. Ayrıca katılımcıların % 41,7'si iş/meslek değişikliği ve % 25'i eş seçimlerini değiştirmek istediğini ifade etmiştir.

Eğitim ve iş/meslek değişimi isteyen katılımcılara dair örnek söylemler:

"Okumak için evden kaçırdım, çok pişmanım. Benim öğretmenim ilkokul öğretmenim geldi anneme çok yalvardı okusun diye annem kabul etmedi. Birde ilk evliliğimi yaptığımda anne babamdan şikâyetçi hiç olmadım. Babamı kolay affetmedim. Hayatımdaki iki pişmanlığım okumak ve o evliliğimi gerçekleştirmemek." (K3)

"Mesleğimi değiştirmek isterim. Tek söyleyebileceğim bu olur." (K7)

"İşimi değiştirmek isterdim. Üniversite sınavına tekrar hazırlanmamak için puanımın tuttuğu bir yeri yazdım aslında eczacılık okumak istiyordum ailem bir sene daha hazırlan dedi. Ama ben istemedim bu konuda pişmanım. Hatta hayatımdaki tek pişmanlığım diyebilirim." (K12)

Eş seçimi hakkında değişim isteyen katılımcıların paylaşımından örnekler:

"Annemle babamın hayatta olmasını değiştirdim geçmişe dönseydim ve 15 yaşında evlenmeyi tercih etmezdim. Çocukluğumda değiştirmek istediğim bir şey olmadı da ne biliyim bi ilk şey vardır. İlk sevgili ilkokulda ilk aşk bi onu değiştirdim yani eşimle onun arasında bi şeylik yapardım diyorum. Yani eş seçimimi değiştirdim, ilk aşkımla evlenmek isterdim." (K6)

"Çok şeyi değiştirmek isterdim. Takdiri ilahi ama evliliğimi kesinlikle sevdiğim kızla yapardım. Kesinlikle onunla yapardım." (K8)

Katılımcıların geçmişe dair değişim istedikleri konular ve eş seçimlerine yönelik değerlendirmelerinin evlilik tercihlerini eşlerini tanımadan gerçekleştirdiklerini, birbirlerini zaman içerisinde tanıdıklarını belirtmişlerdir. Eş seçiminde değişiklik isteyen katılımcıların erken yaşta görücü usulü ile veya çevrelerindeki insanların önerisi ile evlendikleri, evlilik tercihlerini bilinçli gerçekleştirmediklerini vurgulamışlardır.

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre kök ailede anne babanın birbirleri ile iletişimi ile kişilerin bugünkü evliliklerinde eşleri ile iletişimleri büyük oranda benzerdir. Ayrıca katılımcıların kök ailelerinde edindikleri olumlu iletişim becerileri bugünkü evlilik ve aile yaşamlarına da yansıtılmaktadır. Benzer şekilde Tiryağı Gökso (2023)'nün Türkiye'nin yedi bölgesinden 479 kadın 140 erkek olmak üzere 619 evli birey ile gerçekleştirdiği çalışmasında, evli bireylerin kök aile ilişkileri ile çift uyumları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu, kök aile ile ilgili deneyimlerin, bireylerin yetişkinlikte kurdukları yakın ilişkinin niteliğini ve evliliklerindeki uyumunu etkilediğini ifade etmektedir (Tiryağı Gökso, 2023).

Kök ailedeki deneyimler ve bakım veren ebeveyn ile ilişkiler yetişkinlikte kurulan ilişkilerin ve yaşamın temelini oluşturmaktadır. İnsanın değişen ve gelişen bir varlık olması benliğinin farklılaşabilmesi, edindiği deneyimler ve içinde bulunduğu koşullar aynı zamanda geçmişi yönetme ve seçimlerini

yeniden tanımlama değiştirme fırsatlarını da ortaya çıkarmaktadır (Falcke, Wagner ve Mosmann, 2008). Ayrıca sağlıklı üçgenler, farklılaşmanın az olması, mutsuz ailelerde yetişmiş olma, ailelerden edinilen sağlıklı iletişim örüntüleri nedeniyle uygun olmayan eş seçme eğiliminde olma, mutsuz olacakları evlilikler kurmaya eğilim ve bu evlilikleri sonlandırmaya yanaşmama gibi durumlara neden olmaktadır. Yani sağlıklı süreçler birbirini çoğu kez takip etmektedirler. Bowen Aile Terapisi'ne göre çiftlerin kök aileleriyle olan iletişim ve ilişkileri, gelecekte kendi kurdukları ailelerindeki çift uyumunun önemli bir yordayıcısı olarak görülmektedir (Bowen, 1978; Harvey ve Bray, 1991; Karney ve Bradbury, 1995) Bu bağlamda Bowen, 1978; Harvey ve Bray, 1991; Karney ve Bradbury, 1995'in çalışmalarının sonucunda elde edilen veriler ile bu araştırmanın sonucu birbirini desteklemektedir. Görüşme yapılan mutsuz ailelerde yetişen katılımcıların evlilikleri ile ilgili değerlendirmelerinin olumsuz olduğu ancak mevcut evliliklerini sürdürmeye devam ettikleri ve evliliklerini sonlandırma girişimlerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Mutlu ailelerde yetişen katılımcılar ise kendilerine uygun olan eş seçiminde bulunmuş ve işlevsel aileler kurmuşlardır. Ghoroghi vd. (2012)'nin evli 220 kişi ile gerçekleştirdiği çalışmasında katılımcıların kök aile deneyimlerinin kendi kurdukları aile deneyimleri ile uyumu ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır (Ghoroghi vd., 2012). Hurst vd. (1996)'nin ise birden fazla sorunu bulunan 17 aile ile gerçekleştirdiği çalışmasında bu aileleri Bowen perspektifinden incelemiş, genogramlar hazırlanmış ayrıca ebeveynlere Bowen(1978) tarafından aile içindeki farklılaşma bir diğer anlatımla aile içindeki duygusal ayrılığın derecesinin yönlerini yansıtan anketler uygulanmıştır. Çalışma Bowen teorisi ile tutarlı olarak, kök ailedeki sorunların sıklıkla devam ettiğini ortaya çıkarmıştır (Hurst vd., 1996). Kök ailedeki sağlıklı üçgenlerin farkına varıp kök aileden ayrışamamış bireylerin sorunlarının devam ettiği, farklılaşmayı sağlamış köken ailesinden ayrışma gerçekleştirebilmiş bireylerin köken ailelerindeki benzer sorunları evliliklerinde yaşamadıkları bu bağlamda Haws ve Mallinckrodt (1998) ve Ghoroghi vd. (2012)'nin çalışmalarının sonucunda elde edilen veriler ile araştırmamızın sonuçları benzerdir. Kök ailelerinden ayrılmış katılımcılar kök ailelerindeki iletişim sorunlarını bugünkü evlilik ve aile yaşamlarında devam ettirmemekte, sağlıklı ilişkiler kurmakta ve aile yaşamına ilişkin sorunlarını tüm aile bireyleri birlikte çözerek kök ailede öğrendikleri sorun çözme mekanizmalarını değiştirmektedir.

Araştırmaya katılan kişiler eş seçimine benzer kültür, sosyal çevre ve kök ailenin etkisi ile karar vermiştir. Solmaz (2020) İstanbul ilinde evli çiftlerin kişilik inançlarına göre eş seçimi evlilik uyumları ve psikopatolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 100 evli çift ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında eş seçiminde göz önünde bulunduran ölçütlerde katılımcıların % 75'i benzer kültürel yapıda olmasının, % 20 aynı siyasi görüş ve % 82 dini inanın eş seçiminde etkili olduğunu diğer değişkenlerin de farklı oranlarda etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmada eş seçim kriterlerinde benzer kültürel yapının katılımcıların büyük bir kısmı tarafından önemli görüldüğü ve kişilerin doğumdan itibaren temel bakım veren ebeveynleriyle kurdukları ilişki ve ilişkinin dinamiğinin kişinin eş seçiminde etkili olduğu vurgulanmıştır (Solmaz, 2020). Bu bağlamda kültürün ve kök ailenin eş seçiminde etkili olduğu kuşakların kök aileleri ile benzer aile kurma eğiliminde oldukları ve kişilerin eş seçimi konusunda elde edilen veriler araştırmamızın sonuçlarını

desteklemektedir. Karşı cins ile yakınlık kurma aşamasına gelmiş bireyler eş seçiminde nelere dikkat edeceği, evlenme yaşı, ortak dil din ırk kültür gibi değerler önemli olmakla birlikte evliliğin anlamı ve biçimi insanlar ve toplumlar arasında değişiklik göstermektedir. Yaşamın büyük bir bölümünü kapsaması nedeniyle önemli, karmaşık ve zor bir karardır. Kişi bu kararıyla yaşamına kiminle devam edeceğine, kiminle ortak bir çocuk dünyaya getirip büyüteceğine de karar vermektedir. Kişinin evlilik tercihi kendisini ne kadar tanıdığı, evliliğe yönelik beklentileri ile yakından ilişkilidir. Erikson'un psiko sosyal gelişim teorisine göre kişinin kendisini çok yönlü tanıması kendisi için bir kariyer hedefinin olması, kişisel yaşam tarzının oluşması ve gelişmesi için ergenlik dönemi (12-17 yaş) oldukça önemlidir (Duman, 2018). Çalışmamızda katılımcıların evlilik süreçlerine ilişkin alınan bilgilerde de katılımcıların büyük bir kısmının kimlik dönemlerini farkındalık oluşturmuş bir biçimde geçemedikleri yeterince hazır olmadan evlilik kararı verdikleri ya da çevreleri tarafından evlilik kararı vermeye zorlandıkları görülmektedir. Bu sebeple evlilik öncesi bilinçlenme ve yeterli olgunluğa erişme, kök aileden ayrışma evlilik sürecini ve evliliğin niteliğini etkilemektedir. Katılımcılar yaşamlarında eş seçimi, iş/meslek ve eğitim konularında değişiklik yapmak istemektedir. Değişim istenen bu konular doğrudan kişinin yaşam doyumu ve mutluluk düzeyini etkileyen köklü kararlar olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda kök ailesinde ebeveynleri tarafından sevgi gösterilen iletişimleri olumlu olan katılımcıların, benzer şekilde çocuklarına sevgilerini gösterdikleri ve iletişimlerinin olumlu olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Katılımcıların çoğu her iki ebeveyn yani tam aile ortamında büyümüştür. Kök ailesi ile iletişimi kopuk olan ve sevgi görmeyen katılımcılar çocukları ile iletişimlerinin mesafeli olduğunu ve çocuklarına duygularını yansıtmakta zorlandıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların çoğunda kök ailelerinde bir sorun olduğunda büyük oranda bu sorunları babaları tarafından çözümlenmekte ve çoğu zaman evde sorun çıkarmak onlar açısından bir lüks olarak algılanmakta, var olan sorunlar da görmezden gelinmektedir. Kök ailesinde sorunlarını konuşarak yani sağlıklı iletişim yolları ile ele alan aileler bugünkü evlilik yaşantılarında da sorunlarını eşleriyle konuşarak ve fikir birliği oluşturarak çözmektedirler. Katılımcılar kendi kurdukları ailede ekonomik sorunların büyük oranda etkili olduğunu bu konuda da çeşitli çözüm yolu aradıklarını, sorun yaşanan konularda sorumluluğu üzerlerine aldıkları görüşündedirler.

Araştırmaya katılanların eşleri ile benzer kültür ve aile yapısında olmalarının eş seçiminde önemli etkisi vardır. Bu benzerlik ortak düşünce, inanış, yaşam tarzının benzerliği evlilik uyumunu artırmakta ve eşlerin birbirleri ile iletişimlerini olumlu anlamda etkilemektedir.

Katılımcılar geçmişe dönük değiştirmek istedikleri unsurları evlilik, eğitim ve iş tercihi olarak belirtmiştir. Bir grup katılımcı eğitimlerinin eksik kaldığını düşünmekte ve farklı bir işte çalışmak istemektedir. Eğitimin yarıda bırakılmasının temel nedeninin ekonomik ve ailenin içinde bulunduğu sosyo kültürel yapının etkisi ile olduğu bu sebeple katılımcıların meslek seçimlerinde zorunlulukların etkisinin bulunduğu, bilinçli yapılan tercihlerin olmadığı anlaşılmıştır. Geçmişte evlilik ile ilgili tercihlerinde de-

ğişiklik gerçekleştirmeyi isteyen katılımcıların tamamının evliliklerinin kendi tercihleri doğrultusunda gerçekleşmediği aile kararı ile evlendikleri görülmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların evliliklerinde eşleri ile çeşitli sorunlar yaşadıkları bu sorunların temelinde evlilik öncesi deneyimlerin, sosyo-kültürel unsurların ve kök aileden alınan sağlıksız örüntülerin temel unsur olduğu görülmektedir. Bu sorunların her ne kadar farkına varılsa da değişim için adım atılmadığı sorunun kanıksandığı ve yaşamın bir parçası olduğu aile yaşamının “normali” olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili ebeveynlere yönelik farkındalık çalışmalarının yapılması, aile ve çocuklara yönelik psikososyal destek hizmetlerinin, aile içinde yaşanan sosyal sorunların yapıcı ve sağlıklı şekilde değerlendirilmesinde aile danışmanlığının önemi de ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışmanın sonuçlarına dayanarak evlilik öncesi gençlerin iletişim becerilerinin artırılması, evlilik ve aile yaşamına dair farkındalık, kök aile işlevleri, evliliğe hazır olma, kök aileden farklılaşma konularında bilgi edinmelerinin öz farkındalığı artıracak ve işlevsel evlilikler kurulmasında önemli olacağı düşünülmektedir. Birey ve aile ile temas halinde bulunan ve dezavantajlı konumda olan ailelerle çalışan sosyal hizmet uzmanları aile içi ilişkilerdeki karmaşıklığı tanımlamada, ailenin güçlü yönlerine tutunarak günden güne farklı biçimlerde ortaya çıkan aile yapılarını anlamada ve anlamlandırmada ailenin desteklenmesine yönelik uygulamalarda Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımı ile mesleki çalışma süreçlerine önemli katkılar sunacaklardır.

Bu çalışma örnekleme ve yöntemi bakımından birtakım sınırlılıklara sahiptir. Araştırma her ne kadar 25-60 yaş arasındaki katılımcılarla gerçekleştirilse de katılımcıların sayıca çoğunluğu 30-50 yaşları arasındadır. İleri yetişkinlik dönemindeki kişilerin kök aile ilişkilerinin evlilik yaşamına yansımalarının etkisinin gerek yetiştirilme tarzı gerekse modernleşmenin etkisinin az olması sebebiyle farklı sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların eşleri de çalışmaya dahil edilerek araştırmanın çıktıları karşılıklı bakış açıları ile değerlendirilebilir. Bu araştırma Samsun ilinde yaşayan bir grup evli bireyle gerçekleştirilmiştir. Daha geniş bir evren ve örneklem grubu ile benzer çalışmalar yapılabilir, farklı kültürler araştırmaya dahil edilerek karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Hem bireyin hem de evlilik yaşamının tüm evresinde kök aile ilişkisinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Evlilik yaşamında çiftlerin bu ilişkiyi fark etmeleri ve sağlıklı biçimde bunu yönetmeleri işlevsel evlilikler kurmaları ve sürdürmeleri, sağlıklı bireyler yetiştirmeleri açısından önemlidir. Sosyal hizmet uzmanlarının aile içi sorunların belirlenmesi, sağlıklı evliliklerin kurulması ve sürdürülmesi hususunda sosyal hizmet odaklı aile danışmanlığı modellerinin, program hizmet ve sosyal politikaların oluşturulmasında önemli işlevleri vardır.

Sosyal hizmet mesleğinin bireyi ve aileyi güçlendirmesinde, sorunların farkına varılmasında ve çözümde önemli ve etkili rolleri bulunmaktadır. Bu araştırma kök aile ilişkisinin evlilik ve yaşam üzerindeki pek çok mekanizmaya etkilerini anlamak, anlamlandırmak ve konuya ilişkin farkındalık kazandırmak amacıyla gerçekleştirilmiş olup bu konuları ele alan başka araştırmaların yapılmasında da yarar olduğu düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırmanın saha sürecine başlamadan önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan çalışmanın yapılabilmesi için gerekli etik izni almak üzere başvuruda bulunulmuştur. Başvuru 27.10.2023 tarihli 2023-864 karar sayılı etik kurul izni alınmıştır. Ulaşılabilecek katılımcılara araştırma hakkında detaylı bilgi verilmiş, gizlilik anlatan etik kurul, gönüllü olduklarına dair beyanları alınmış talep edenlerle görüşme formu görüşme öncesinde paylaşılmıştır. Böylelikle katılımcıların araştırma hakkında düşünme fırsatı olmuştur.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (1994). Kırsal kesimdeki dönüşüm sürecinde alevi aile yapısında meydana gelen değişimler, Cilt:2, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara.
- Baran, G. (2020). Aile Yaşam Dinamiği. Ankara: Pelikan Yayınevi.
- Berksun, O.E. ve Hızlı Sayar, G. (2019). Aile ve eş terapileri. Detay Yayıncılık: Ankara.
- Bilgin, E. (2022). Evli bireylerde kök aile ilişkileri (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bowen, M. (1978). Family therapy in clinical practice. New York: Jason Aronson.
- Doğancı, H. K., & Tuncay, T. (2022). Kaçarak evlenen kadınların yaşam deneyimlerinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 339-376.
- Duman, N. (2018). Boşanmanın psiko-sosyal sebepleri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 246-255.
- Falcke, D., Wagner, A. & Mosmann C.P. (2008). The relationship between family of origin marital adjustment for couples in Brazil. *Journal of Family Psychotherapy*, 19 (2), 170-186.
- Ghoroghi, S., Hassan, SA ve Baba, M. (2012). Putra Malezya Üniversitesi'ndeki evli İranlı öğrenciler arasında menşe aile deneyimlerinin ve evlilik uyumunun işlevi. *Uluslararası Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 4 (3), 94.
- Harvey, D. M., & Bray, J. H. (1991). Evaluation of an intergenerational theory of personal development: Family process determinants of psychological and health distress. *Journal of Family Psychology*, 4 (3), 298-325.
- Haws, W. A. ve Mallinckrodt, B. (1998). Separation-individuation from family of origin and marital adjustment of recently married couples. *American Journal of family therapy*, 26 (4), 293-306.
- Hovestadt, A. J., Anderson, W. R., Piercy, F. P., Cochran, S. W., & Fine, M. (1985). A family-of-origin scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 11(3), 287-297.
- Kılıçaslan, S. ve Şahan, B. (2019). Divorce in Turkish Society: Personal and Family of Origin Characteristics. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50 (2), 1003-1032.
- Kuş, E. (2012). Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri: Nicel mi nitel mi?. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2010). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar(7. bs). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öselemiş, F.E. (2022). Kök aile işlevselliği, benlik ayrımlaşması ve ilişki doyumu: nişanlı ve evli bireylerde bir aracılık modeli (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2023). Aile danışmanlığı: Kuram ve uygulamalara genel bir bakış. Ankara: Pegem Akademi
- Sanders, P. (1982). Phenomenology: A new way of viewing organizational research. *Academy of Management Review*, 7(3), 353-360.

- Solmaz, N. (2020). Evli çiftlerin kişilik inançlarına göre eş seçimi, evlilik uyumu ve psikopatolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Timmer, E., Westerhof, G. J., Dittmann-Kohli, F. (2005). "When looking back on my past life I regret...". *Retrospektive regret in the second half of life. Death Studies*, 29(7), 625-644.
- Tiryaki Göksu, Y. (2023). Evli bireylerde kök aile ilişkileri ve çift uyumu arasındaki ilişki: Benliğin ayırılması ve nesne ilişkilerinin aracı rolü (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Turan, N. (2012). Birey ve aileler ile sosyal hizmet. Ankara: Öz Baran Ofset Matbaacılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (12. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2020). Sosyal Hizmet Uygulamasında Bowen'ın Aile Sistemleri Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20 (47), 287-312.